મહાસભાનાં ગીતો

ઝંડા ઊંચા રહે હમારા

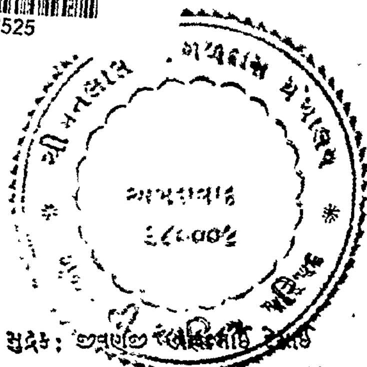
સંપાદક

ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

પ્રકાશક : ચિમનલાલ પ્રા. ભટ્ટ
મંત્રી, મહાસભા પ્રચાર સમિતિ, હરિપુરા

આવૃત્તિ બીજી, સન ૧૯૩૮

મુદ્રક : જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈ
નવજીવન મુદ્રણાલય, અમદાવાદ

~~દોઢ આનો~~

બીજી આવૃત્તિનું નિવેદન

ગાંધીજીના ગુજરાતમાં અને બારડોલીને આંગણે આવેલી ૫૧મી રાષ્ટ્રીય મહાસભા જેવા ગરવા પ્રસંગે ૫૧ ગીતોનો આ સંગ્રહ જનતાના હાથમાં મૂકતાં આનંદ થાય છે.

મહાસભાની પ્રચાર સમિતિ છેલ્લા બે માસથી પ્રચારસંઘો, પ્રચારસભાઓ અને પત્રિકાઓ દ્વારા સુરત જિલ્લામાં અને ખાસ કરીને બારડોલી તથા માંડવી તાલુકાના એકેએક ગામમાં મહાસભાનો સંદેશો પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરી રહી છે. અનુભવ એવો છે કે લોકપ્રિય નીવડેલાં રાષ્ટ્રીય ગીતો લોકોને જાગૃત કરવામાં અને પ્રેરવામાં સારો જેવો ફાળો આપે છે. તેથી રાષ્ટ્રીય ભાવનાથી ભરેલાં, જુસ્સાદાર, સુગેય અને પ્રસાદિક હોય એવાં ગીતોને

પ્રથમ પસંદગી આપી છે. જોકે પ્રચારની દૃષ્ટિ મુખ્ય હોવાથી એ દૃષ્ટિએ પણ કેટલાંક ગીતોનો સમાવેશ કરેલો છે.

ગુજરાતના કેટલાક કવિઓને ગીતો સૂચવવા માટે વિનંતી કરી હતી. તેઓએ તેમજ બીજા મિત્રોએ આ કામમાં જે સહાય કરી છે તે માટે પ્રચાર સમિતિ તે સૌની ઋણી છે.

ગુજરાતની જનતા "મહાસભાનાં ગીતો" ને અપનાવી લેશે એવી ઉમેદ છે.

સ્વાતંત્ર્યદિન
વિઠ્ઠલનગર
હરિપુરા

ચિમનલાલ પ્રા. ભટ્ટ

અનુક્રમ

મહાસભાનાં ગીતો

૧

ઝંડા ઊંચા રહે હમારા

વિજયી વિશ્વ તિરંગા પ્યારા,
ઝંડા ઊંચા રહે હમારા
સદા શક્તિ બરસાને વાલા,
પ્રેમ સુધા સરસાને વાલા,
વીરોંકો હરષાને વાલા,
માતૃભૂમિકા તનમન સારા. ઝંડા૦

સ્વતંત્રતા કે ભીષણ રણમેં,
લખકર બઢે જોશ ક્ષણ ક્ષણમેં,
કાંપે શત્રુ દેખકર મનમેં,
મિટ જાયે ભય સંકટ સારા. ઝંડા૦
ઇસ ઝંડે કે નીચે નિર્ભય,
લેં સ્વરાજ્ય યહ અવિચલ નિશ્ચય,
બોલો ભારત માતાકી જય!
સ્વતંત્રતા હી ધ્યેય હમારા. ઝંડા૦
આઓ પ્યારે વીરોં! આઓ,
દેશ-ધર્મ પર બલિ બલિ જાઓ,
એક સાથ સબ મિલકર ગાઓ,
પ્યારા ભારત દેશ હમારા. ઝંડા૦
ઇસકી શાન[1] ન જાને પાયે,
ચાહે જાન ભલે હી જાવે,
વિશ્વ વિજય કરકે દિખલાયેં,
તબ હોવે પ્રણ પૂર્ણ હમારા. ઝંડા૦

અજ્ઞાત

---

૧. ઇજ્જત.

૨

ભારત ભાગ્યવિધાતા

જનગણમન–અધિનાયક જય હે,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
પંજાબ સિન્ધુ ગુજરાત મરાઠા,
દ્રાવિડ ઉત્કલ બંગ;
વિન્ધ્ય હિમાચલ યમુના ગંગા,
ઉચ્છલ જલધિ તરંગ.
તવ શુભ નામે જાગે,
તવ શુભ આશિષ માગે;
ગાહે તવ જય ગાથા.
જનગણ–મંગલદાયક જય હે,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
જય હે! જય હે! જય હે!
જય જય જય જય હે!

અહરહ તવ આહ્વાન પ્રચારિત,
સુનિ તવ ઉદાર વાણી,
હિન્દુ બૌદ્ધ શીખ જૈન પારસી,
મુસલમાન ખ્રિસ્તાની.
પૂરવ પશ્ચિમ આસે,
તવ સિંહાસન પાસે;
પ્રેમહાર હોય ગાથા.
જનગણ-ઐક્યવિધાયક જય હે,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
જય હે! જય હે! જય હે!
જય જય જય જય હે!

પતન-અભ્યુદય બંધુર પંથા,
યુગ-યુગ ધાવિત યાત્રી,
તુમિ ચિરસારથી! તવ રથચક્રે,
મુખરિત પથ દિનરાત્રી.
દારુણ વિપ્લવ માઝે,
તવ શંખ ધ્વનિ બાજે;
સંકટ દુઃખ ત્રાતા.
જનગણ પથ પરિચાયક જય હે,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
જય હે! જય હે! જય હે!
જય જય જય જય હે!

ઘોર તિમિરઘન નિબિડ નિશાથે,
પીડિત મૂર્છિત દેશે,
જાગ્રત છિલ તવ અવિચલ મંગલ,
નતનયને અનિમેષે;
દુઃસ્વપ્ને આતંકે,
રક્ષા કરિલે અંકે,
સ્નેહમયી તુમિ માતા.
જનગણ-દુઃખત્રાયક જય હે,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
જય હે! જય હે! જય હે!
જય જય જય જય હે!
રાત્રિ પ્રભાતિલ ઉદિલ રવિચ્છવિ,
પૂર્વ ઉદયગિરિ ભાલે,
ગાહે વિહંગમ પુણ્ય સમીરણ,
નવજીવન રસ ઢાલે;
તવ કરુણારુણ રાગે,
નિદ્રિત ભારત જાગે,
તવ ચરણે નત માથા.
જય જય જય હે જય રાજેશ્વર,
ભારત ભાગ્યવિધાતા!
જય હે! જય હે! જય હે!
જય જય જય જય હે!

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

૩

મારું વતન

મારું વતન આ મારું વતન હાં,
વહાલું વહાલું મને મારું વતન હાં —ધ્રુવ
જેની માટીની મારી કાયા ઘડેલી,
તેને કરું હું કોટિ કોટિ નમન હાં—
વહાલું૦

રાણા પ્રતાપ ને શિવાજી શૂરવીર,
મારા વતનનાં એ મોંઘાં રતન હાં—
વહાલું૦

લાલ અને બાલ વળી દાદા ને દાસજીએ,
જેને સમર્પ્યું છે સારું જીવન હાં—
વહાલું૦

ગાંધી બાપુને હૈયે વસ્યું જે,
સંસારસારને જીવનધન હાં—
વહાલું૦

વહાલા વતનની બેડીને તોડવા,
હોંશે ઓવારું હું તન મન ધન હાં—
વહાલું૦

ચિમનલાલ પ્રા૦ ભટ્ટ

૪

ભારત માતની આઝાદી

ભારત માતની આઝાદી :
મારી અમ્મર આશા હો !
મારા દેશની આબાદી :
અન્તરની અભિલાષા હો !
ભારત મારી,
હું ભારતનો :
અતૂટ પ્રેમ સગાઈ;
ભારત માની સેવા :
મારી એ જ તમન્ના હો ! — ભારત૦
શા માટે મા !
તારી આંખે
અખંડ અશ્રુધારા ?
ત્રીસ કોટિની કુરબાની :
તુજ બંધવિનાશા હો ! — ભારત૦
ઊઠો ભૈયા !
સંગ ચલો સૌ
ચઢવા મુક્તિમિનારા !
સોળ કળાએ સ્વતંત્ર ભારત
પૂર્ણ પ્રકાશા હો ! — ભારત૦

ચિમનલાલ મા૦ ભટ્ટ

૫

અમારો દેશ

અમારો હિન્દ, અમારી જનની,
ધાત્રી અમારી, અમારો દેશ!
શા માટે, મા, તારાં શુષ્ક નયન?
શા માટે, મા, તારા રુક્ષ કેશ?
શા માટે, મા, તારી ધૂળમાં બેઠક?
શા માટે; મા, તારો મલિન વેશ?
તેત્રીસ કરોડ સંતાન જેનાં,
મુખેથી બોલે 'અમારો દેશ'!

(સહગાન)

શેનું આ દુઃખ? શેનું આ દૈન્ય?
શેની આ લજ્જા? શેનો આ ક્લેશ?
તેત્રીસ કરોડ એક જ સ્વરે,
મુખેથી બોલે 'અમારો દેશ'!

હરિહર ભટ્ટ

અય માતૃભૂમિ તેરે

અય માતૃભૂમિ તેરે ચરણોંમેં શિર નમાઉં;
મૈં ભક્તિભેટ અપની, તેરી શરણમેં લાઉં.
માથે પે તૂ હો ચંદન, છાતી પે તૂ હો માલા,
જિહ્‌વા પે ગીત તૂ હો, મૈં તેરા નામ ગાઉં—અય૦
જિસસે સુપૂત ઉપજે, શ્રી રામ કૃષ્ણ જૈસે
ઉસ તેરી ધૂલિકો મૈં, નિજ શીષ પે ચઢાઉં—અય૦
માતી સમુદ્ર જિસકી, ધૂલિકો પાન કરકે,
કરતા હૈ માન તેરે ઉસ પૈરકો મનાઉં —અય૦
સેવામેં તેરી સારે ભેદોંકો ભૂલ જાઉં,
વહ પુણ્ય નામ તેરા પ્રતિદિન સુનું સુનાઉં —અય૦
તેરે હી કામ આઉં તેરા હી મંત્ર ગાઉં,
મન ઔર દેહ તુઝ પર, બલિદાન મૈં ચઢાઉં—અય૦

ઇન્દ્ર

૭

અયિ ભુવન મન મોહિનિ

આયિ ભુવન મન મોહિનિ !
  નિર્મલ સૂર્ય કરોજ્જવલ ધારિણી !
  જનક જનનિ જનનિ ! —અયિ૦

નીલ સિંધુ જલ ધૌત ચરણ તલ,
અનિલ વિકમ્પિત શ્યામલ અંચલ,
અંબર ચુમ્બિત ભાલ હિમાચલ,
  શુભ્ર તુષાર કિરીટિની ! —અયિ૦

પ્રથમ પ્રભાત ઉદિત તવ ગગને,
પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને,
પ્રથમ પ્રચારિત તવ વન ભવને,
  જ્ઞાન ધર્મકૃત કાવ્ય કાહિની ! —અયિ૦

ચિર કલ્યાણમયી તુમિ ધન્યા,
દેશ વિદેશે વિતરી છ અન્ન,
જાહ્નવિ જમુના વિગલિત કરુણા,
  પુણ્ય પિયુષ સ્તન્ય વાહિની ! —અયિ૦

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

ધન્ય ધન્ય ભરત ભોમ

ધન્ય ધન્ય ભરત ભોમ,
વિજય શક્તિ જીવન જોમ,
હમ બને હૈં એક કોમ
દેશ કે હી સા...રે —ધન્ય૦

ચેહી જાન ચેહી પ્રાણ,
મુલ્ક કે લિયે કુરબાન,
હમ સદા રહે મસ્તાન,
વતન યે હમા...રે —ધન્ય૦

ધન્ય ધન્ય મનુજ બાળ,
પુણ્ય ભોમ ચેહી રસાળ,
હમ ધરેંગે સર ખુશાલ,
માતૃ ભોમ પ્યા...રે —ધન્ય૦

હૃદય સ્ફુરિત નવલ પ્રાણ,
હમ કરેંગે અમર ગાન,
નિત્ય નવલ ધવલ સાન,
મુલ્ક કે હમા...રે —ધન્ય૦

ક્રાન્તિકાર હમ મજૂર,
હમ કિસાન દેશનૂર,
હમ સદા કે કર્મશૂર,
વતન મેં હી પ્યા...રે —ધન્ય૦

ચંદ્રવદન મહેતા

૯

ભારતકા ડંકા

ભારતકા ડંકા આલમમેં બજવાયા વીર જવાહરને!
આધીન બનો સ્વાધીન બનો સમજાયા વીર જવાહરને!
વહ લાલ જો મોતીલાલકા હૈ
હૈ લાલ દુલારા ભારતકા;
સોતે ભારતકો હક કરકે,
જગવાયા વીર જવાહરને — ભારતકા૦
ધિક રોશન આગ ધકધકતી હૈ,
આઝાદી કી ઉસકે દિલમેં;
જીસસે યુવકોંકા મુર્દાદિલ,
ચમકાયા વીર જવાહરને — ભારતકા૦
આદર્શ ચરિતસે વહ અપને,
યુવકોંકા હૈ સમ્રાટ બના;
આઝાદીકા ઊંચા ઝંડા,
ફહરાયા વીર જવાહરને — ભારતકા૦

અજ્ઞાત

૧૦

ભારત મૈયા

રે મને ભારત મૈયા વહાલી વહાલી.
ભારત મૈયા વહાલી વહાલી,
રે મને ભારત મૈયા વહાલી વહાલી.

ભારત મૈયાનો બાળક નાનેરો,
મૈયાની ગોદ મને વહાલી;
મૈયાનું લૂણ અને મૈયાની રોટી,
મૈયાએ કાયા ઘડેલી — રે મને૦

ફૂલની સુવાસ અને ફળની મીઠાશથી,
ભારતવાડી મનોહારી,
દુનિયાના દેશમાં ભારત મૈયાની,
જોડી નહિ જડનારી — રે મને૦

ગોરાની ચાલની વાંદર નકલમાં,
સોનાની રેલ જાય ચાલી;
મૈયા લૂંટાતી દેખી દેખાય ના,
હૈયે ભભૂકે હોળી — રે મને૦

મૈયાની દેહે જંજીર ગુલામી,
આંખે અંધારી જ ઘેરી;
તોડું કે તૂટું; નિશ્ચે ઉગાડું —
સૂરજ સ્વરાજનો સુનેરી — રે મને૦

ચિમનલાલ પ્રા૦ ભટ્ટ

જય જય મહાસભા

રે ભારતભરનું ધ્યાન, જય જય મહાસભા
જેનું કરે જગત સન્માન, જય જય૦
રે લોકશક્તિ બળવાન, જય જય૦
એનું કોટિ હૃદયમાં ગાન, જય જય૦
પાંત્રીસ કોટિની આશ, જય જય૦
મૈયા ભારતનો શ્વાસ, જય જય૦
રે ચેતન પારાવાર, જય જય૦
એ નવજીવન દેનાર, જય જય૦

એનો મોંઘેરો સંદેશ, જય જય૦
'આઝાદી'નો આદેશ, જય જય૦
એનાં અમોઘ બે હથિયાર, જય જય૦
છે સત્ય અહિંસા સાર, જય જય૦
એ દીન દલિતની માત, જય જય૦
જ્યાં ઊંચ નીચ નહિ જાત, જય જય૦
એની અમૃત જેવી વાત, જય જય૦
"ખાદીથી સૌ આબાદ," જય જય૦
એનો વિજયવંત ધ્વજરાજ, જય જય૦
ગૌરવભર ઊડતો આજ, જય જય૦
એની કીર્તિ ગામે ગામ, જય જય૦
એનું અમ્મર તપતું નામ, જય જય૦
સૌ ચલો ઉપડીએ સાથ, જય જય૦
રે સ્વરાજ્ય કરવા હાથ, જય જય૦
એને કાજ થવું કુરબાન, જય જય૦
વળી મરવું એ આસાન, જય જય૦
એનાં મંગળ ગાઓ ગીત, જય જય૦
એ સ્વદેશનું નવનીત, જય જય૦
એ મહા પ્રજા–દરબાર, જય જય૦
એનો કરશું જય જયકાર, જય જય૦

ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

૧૨

મહાસભાની સેના

મહાસભાની સેના ઊપડી કૂચ કદમ કરતી,
એના નાદે ગાજી ઊઠી ધમ! ધમ! ધમ! ધરતી!
ચૌટાં ગાજે, ચકલાં ગાજે!
શેરી ગાજે, ફળિયાં ગાજે!
ગામો ઉપર ગામો ગાજે!
મહાસભાની હાકલ જ્યાં સૌને કાને પડતી,
નરનારી સૌ દોડી આવે જાણે ઘરઘરથી!
નાનાં આવે, મોટાં આવે!
રાજા આવે, રંક આવે!
જોગી આવે, ભોગી આવે!
મહાસભાના ઝંડા હેઠળ સર્વે હારોહાર!
સ્વરાજ્ય લેશું માથાં દેશું કરો કરો નિરધાર!

સોમાભાઈ ભાવસાર

મહાસભાનો અમ્મર ડંકો

મહાસભાનો અમ્મર ડંકો,
    વાગ્યો ગામેગામ,
    આજે વાગ્યો ગામેગામ.
ઘેર ઘેર જઈ હાક સુણાવી;
સ્વતંત્રતાની ભેરી બજાવી;
ભેરીના જયનાદે જાગ્યા,
    હિંદી નર ને નાર,
    જાગ્યા હિંદી નર ને નાર — મહાસભાનો૦
સ્વરાજ્યનો સંદેશો આપ્યો;
સત્ય અહિંસા માર્ગ બતાવ્યો;
સ્વદેશીના સૂત્રેથી બાંધ્યો,
    ભારત ધન ભંડાર,
    બાંધ્યો ભારત ધન ભંડાર — મહાસભાનો૦
ઘોર રાત્રિ આથમી ગુલામી;
ઉષા ઊગી આવી આ સામી;
મહાસભાને નામે બોલો,
    ભારત જય જયકાર,
    બોલો ભારત જય જયકાર — મહાસભાનો૦

[illegible]ભાઈ મહેતા

સારી જહાંસે અચ્છા

સારી જહાંસે અચ્છા, હિન્દુસ્તાં હમારા,
હમ બુલબુલેં હૈ ઉસકી, વોહ ગુલિસ્તાં[૧] હમારા.
ગુરબતમેં[૨] હો અગર હમ, રહતા હૈ દિલ વતનમેં,
સમઝો વહીં હમેં ભી, દિલ હો જહાં હમારા.
પરબત વોહ સબસે ઉંચા, હમસાયહ[૩] આસમાંકા,
વોહ સન્તરી હમારો, વોહ પાસબાં હમારા.
ગોદીમેં ખેલતી હૈ, ઉસકી હઝારો નદીયાં,
ગુલ્શન હૈ જીનકે દમસે, રશ્કે[૪] જીના હમારા.
અય આબે રૂદે[૫] ગંગા! વોહ દિન હૈ યાદ તુઝકો,
ઉતરા તેરે કિનારે જબ કારવાં હમારા.
મઝહબ[૬] નહીં સિખાતા, આપસમેં બૈર કરના,
હિન્દી હૈ હમવતન હૈ, હિન્દુસ્તાં હમારા.
યુનાનો મિસરો રૂમ,[૭] સબ મિટ ગયે જહાંસે,
અબ તક મગર હૈ બાકી, નામોનિશાં હમારા.
કુછ બાત હૈ કિ હસ્તી, મિટતી નહીં હમારી,
સદિયોં રહા હૈ દુશ્મન, દવરે ઝમાં[૮] હમારા.
ઈકબાલ! કોઈ મહેરમ,[૯] અપના નહીં જહાંમે,
માલૂમ ક્યા કિસીકો, દર્દે નેહાં[૧૦] હમારા.

ઈકબાલ

---

૧. બાગ ૨. પરદેશ ૩. પાડોશી ૪. ઈર્ષા ૫. નદી ૬. ધર્મ ૭. રોમ ૮. કાળચક્ર ૯. દયા ખાનાર ૧૦. છૂપું.

૧૫

પૂજારણ

હું તો પૂજારણ હો! ભારત માતની;
આવોને પૂજીએ હો બ્હેન,
પૂજારણ હો!, ભારત માતની.
મ્હારો પૂજાપો બ્હેન! આજ તો ઊણો અધૂરો;
પૂજાના ભવ્ય ઉર-કોડ —પૂજારણ હો!
મ્હારે પૂજામાં બ્હેન! અર્પવાં ભક્તિનાં ફૂલડાં;
આશાનો ચેતવું પ્રદીપ —પૂજારણ હો!
દેવીનાં ચર્ણે બ્હેન! રાખવું હૈયું આ રમતું;
આરતીએ મુક્તિ તણાં ગીત—પૂજારણ હો!
સાધવા સ્વરાજ્ય મ્હારે બ્હેન! માંડવા યજ્ઞો અમોલા;
દેવાં છે દેહ બલિદાન —પૂજારણ હો!
આવો તો પૂજીએ બ્હેન! આજ સૌ ભેળાં મળીને;
હૈયું બન્યું હવે અધીર —પૂજારણ હો!

જ્યોત્સ્ના શુક્લ

૧૬

હિન્દ મેરા આઝાદ રહે

મેરી જાં ન રહે મેરા સર ન રહે,
સામાં[1] ન રહે ન યે સાજ રહે;
ફક્ત હિંદ મેરા આઝાદ રહે—
મેરી માતા કે સર પર તાજ રહે!
શીખ હિંદુ મુસલમાં એક રહે,
ભાઈ ભાઈસા[2] રસ્મો રિવાજ રહે;
ગુરુ ગ્રંથ કુરાન પુરાન રહે,
મેરી પૂજા રહે ઔ નમાજ રહે—મેરી૦

---

૧. માલમિલકત ૨. ભાઈ જેવાં

મેરી ટૂટી મડૈયા મેં રાજ રહે,
કોઈ ગૈર[3] ન દસ્તન્દાજ[4] રહે;
મેરી બીન કે તાર મીલે હો સભી,
એક ભીની મધુર આવાજ રહે —મેરી૦
યે કિસાન મેરે ખુશ હાલ રહેં,
પૂરી હો ફસલ[5] સુખ સાજ રહેં;
મેરે બચ્ચે વતન પે નિસાર રહેં,
મેરી માબહિનોં કી લાજ રહે —મેરી૦
મેરી ગાયેં રહે મેરે બૈલ રહેં,
ઘર ઘર મેં ભરા સબ નાજ[6] રહે;
ઘી દૂધ કી નદિયાં બહતી રહેં,
હરસુ[7] આનંદ સ્વરાજ રહે —મેરી૦
માયોકી હૈ ચાહ ખુદા કી કસમ,
મેરે બાદ વફાત[8] યે બાજ[9] રહે
ગાઢેકા[10] કફન હો મુઝ પે પડા,
વન્દે માતરમ્ અલ્ફાજ[11] રહે —મેરી૦

માધવ

---

૩. બીજું ૪. હાથ નાંખનાર ૫. પાક ૬. અનાજ ૭. હરેકને ૮. મૃત્યુ ૯. બાકી ૧૦. ખાદીનું ૧૧. શબ્દ-મંત્ર

૧૭

અને તું આંહી?

સૌ જોધ જંગમાં જાય અને તું આંહી?
કરે શું આંહી?
અને તું આંહી?
રણડંકે શંખ સંભળાય, અને તું આંહી?
કરે શું આંહી?

તું જુદ્ધ મહીં નહિ ગાજે,
તુજ બ્હેન તુંથી તો લાજે,
અરે, પળ કેમ થોભી રહેવાય?
અરે તું આંહી?

સૌ સમોવડા બોલાવે,
રણશૂર ગીતો સૌ ગાવે,
સૌ સાજ ધરી સજ થાય, અને તું આંહી?
કરે શું આંહી?
સૌ જોધ જંગમાં જાય, અને તું આંહી?
અરે તું આંહી?
કરે શું આંહી?

ચંદ્રવદન મહેતા

૧૮

સ્વાતંત્ર્ય ગીત

(૧)

યુગ યુગ જૂનાં વજ્રસમાણાં, બંધન તૂટે આજે,
રોમે રોમે પૂરણ જોમે, સ્વતંત્ર સંગીત બાજે,
જીવનસિદ્ધિ આવે, નવજીવન રસ લાવે,
સંજીવની જય દેવી!
જનમનમોહિની શક્તિ જય હે! સ્વતંત્રતા જય દેવી!
જય હે! જય હે! જય હે! જય જય જય જય હે!

(૨)

સ્વતંત્રતાની જ્યોતિ જાગે, શૂર વધે સંગ્રામે,
શિરને સાટે, મુક્તિ માટે, ઘૂમે રણ–મેદાને,
આગે આગે આગે, પ્રચંડ જય જય નાદે,
યૌવનમૂર્તિ દેવી!
જય અભયંકરી જનની જય હે! સ્વતંત્રતા જય દેવી!
જય હે! જય હે! જય હે! જય જય જય જય હે!

(૩)

સ્વતંત્ર વાયુ સ્વતંત્ર વારિ, સ્વતંત્ર નર ને નારી
સ્વતંત્ર ઊંચે વ્યોમ વિરાજે, સ્વતંત્ર ભારત મારી!
વહી જા સુદૂર વહી જા, પારતંત્ર્યની છાયા!
હે સ્વતંત્રતા દેવી!
સ્વરાજ્ય તુંહી, સુરાજ્ય તુંહી, સ્વતંત્રતા જય દેવી!
જય હે! જય હે! જય હે! જય જય જય જય હે!

(૪)

સ્વતંત્ર જન્મું, સ્વતંત્ર જીવું, સ્વતંત્ર મરવું યાચું,
સ્વતંત્રતાની પાંખ પલાણી, સ્વતંત્ર નૃત્યે નાચું,
સ્વતંત્રતા ધ્રુવતારા, જીવનની રસધારા,
જન્મસિદ્ધ જય દેવી!
સ્વતંત્રતા, જય સ્વતંત્રતા, જય સ્વતંત્રતા જય દેવી!
જય હે! જય હે! જય હે! જય જય જય જય હે!

ચિમનલાલ ભટ્ટ

૧૯

ધન્ય ઘડી આજે

જાગો ઓ હિંદ બાળ,
સુપ્રભાત રાજે;
જાગો ભારત કુમાર,
ધન્ય ઘડી આજે — જાગો૦

હૃદય હૃદય એક ગાન,
રોમ રોમ એક તાન;
મુક્ત કંઠ, મુક્ત પ્રાણ,
ગગન ભરી ગાજે — જાગો૦

ત્રીસ કોટિ દેહ ભલે,
આત્મજ્યોત એક જલે;
શક્તિ ભક્તિ સાથ મળે,
જન્મભૂમિ કાજે — જાગો૦

ના સુરાજ્ય, ના કુરાજ્ય,
ના નહીં વિદેશી રાજ્ય;
જય સ્વરાજ્ય, જય સ્વરાજ્ય,
જીવન ગીત ગાજે — જાગો૦

બંધ સકલ છિન્ન થાઓ,
તિમિર દૂર દૂર જાઓ;
સર્વ ઉદય સિદ્ધ થાઓ,
એ જ આશ આજે — જાગો૦

થાક નહીં, જંપ નહીં,
પરમ જોમ એક સહી;
પ્રેમ મત્ત ચિત્ત મહીં,
મુક્તિ બીન બાજે — જાગો૦

મુક્તિનું સુપર્વ આજ,
મુક્ત મુક્ત ગગન આજ;
મુક્ત હૃદય માહીં આજ,
ભારતી વિરાજે — જાગો૦

ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

૨૦

મૈયા મારી

જય હો ભારત મૈયા મારી,
જન્મભૂમિ જય મંગલકારી — જય૦

કોણ હશે એવાં નરનારી,
હોય નહીં દિલમાં ચિનગારી ?
" ભારતીય હું, ભારત મારી,
જીવન તુજ પર જાઉં વારી " — જય૦

કોણ ચહે પરતંત્ર દશા આ,
પીડિત મૂર્છિત હીન જીવન આ ?
ત્રીસ કોટિની એક ટેક આ,
"સ્વતંત્ર કરશું ભારત સારી" — જય૦

કોણ કહે ભારત ના જાગે ?
યુગયુગની જડ નિદ્રા ત્યાગે,
મુક્તિ કૂચ ચલી રહી આગે;
વિશ્વ વિજયીની હો મહતારી — જય૦

સ્વતંત્રતાના શૂરા યાત્રી,
સ્વતંત્રતા અમ જીવનધાત્રી,
મિટાવશું બંધનની રાત્રી,
સ્વતંત્ર ભારત મૈયા મારી — જય૦

- ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

૨૧

મને વહાલું

મને વહાલું બાપુ કેરું નામ છે રે,
એને હૃદિયે રઘુપતિ રામ છે રે —મને૦
પહેરી પોતડીને ચાખડીએ ચાલતો રે,
વહાલો બાવા બધાને બનાવતો રે —મને૦
ઢેડ મેલાઘેલાને લેતો સોડમાં રે,
એનો આતમ રમે રણછોડમાં રે —મને૦
વહાલે બોખી ડોસીની લીધી સાર છે રે,
અન્નદાતા રૂડા રેંટિયાના તાર છે રે —મને૦
દુઃખ પોતે વેઠે ને બીજા હારતા રે,
વહાલે આતમશુદ્ધિની માંડી વાતા રે —મને૦

તનસુખ ભટ્ટ

२२

વિશ્વ વિભૂતિ

કોણ તપસ્વી આવ્યો
રે ! કોણ મહાજન આવ્યો ?
વૈભવ કીર્તિ તૃષ્ણા ત્યાગી,
ભવ્ય ફકીરીનો અનુરાગી;
દીન દલિતનો સાચો સંગી,
પંચ મહાવ્રત ધારી,
રે ! ભારત ગૌરવ ગાંધી !
જેને વસ્ત્ર વિહીન શરીરે,
પગપાળો દૂર પંથે વિચરે;
ઘોર તિમિરે દીપક ધારે,
ડૂબતાં માનવ તારે,
રે ! ભારત ગૌરવ ગાંધી !

માનવ મુક્તિ કાજ તલસતો,
રંક અમીરના ભેદ ભુલવતો;
અજાતશત્રુ થઈને ફરતો,
પુણ્ય પુરુષ કો દીઠો
રે ! ભારત ગૌરવ ગાંધી !

તપસી, અવધૂત પંડિત કે એ,
રાજનીતિજ્ઞ વિચક્ષણ નર એ;
રણ સુભટ્ટ શહીદ કે છે એ !
અણુદીઠ વિપ્લવવાદી,
રે ! ભારત ગૌરવ ગાંધી !

કોઈ કહે છે " મૂડીવાદી,"
કોઈ કહે " ઉચ્છેદક ". ગાંધી !
" સર્જક શ્રેષ્ઠ " કહે કો ગાંધી !
અગમ, અતુલ, અનુપમ,
રે ! ભારત ગૌરવ ગાંધી !

ભારતના ઉજ્જવલ આકાશે,
સ્વાધીનતાના નવ ઇતિહાસે;
કુમ કુમ અંકિત લેખ લખાશે,
ભારત ભાગ્ય વિધાયક,
એ વિશ્વ વિભૂતિ ગાંધી !

જ્યોત્સ્ના શુક્લ

૨૩

ગાંધીનું શરણુ

ગાંધીને શરણે આવો રે, અવસર છે છેલ્લો.
તેના તે ગુણુ તમે ગાઓ રે, અવસર છે છેલ્લો.
દારૂને છોડી, તાડીને છોડી,
દૂધ ને છાશ તમે પીજો રે, અવસર છે છેલ્લો.
માંસને છોડી, મચ્છીને છોડી,
ગોળને રોટલો ખાજો રે, અવસર છે છેલ્લો.
ભૂવાને છોડી, ભૂતડાંને છોડી,
રામનું નામ તમે લેજો રે, અવસર છે છેલ્લો.
પરદેશી છોડી, વિલાયતી છોડી,
ખાદીને પ્રેમથી પહેરજો રે, અવસર છે છેલ્લો.
વેરને છોડી, ઝેરને છોડી,
હેત ને પ્રીતથી રહેજો રે, અવસર છે છેલ્લો.
કૂડને છોડી, કપટને છોડી,
સતને રસ્તે રહેજો રે, અવસર છે છેલ્લો.

અજ્ઞાત

એવા ગાંધી ગુજરાતે ઊતર્યા

એવા ગાંધી ગુજરાતે ઊતર્યા રે!
એનું સૂકું શરીર જાણે લાકડી રે,
માંહે જોરાવર છે જીવ — એવા ગાંધી૦
એણે ઘેર ઘેર રેંટિયા મોકલ્યા રે,
એવા સૂતરને તાંતણે સ્વરાજ્ય — એવા ગાંધી૦
એણે સાદાઈ શીખવી દેશને રે,
દારૂ તાડી કરાવ્યાં દૂર — એવા ગાંધી૦
લોક વાટ જુએ છે પ્રભુ આવશે રે,
નવ જાણે આવ્યો આવનાર — એવા ગાંધી૦
એનો ધન્ય જનમ ધન્ય જીવવું રે,
માતાએ ઉપાડ્યો ધન્ય ભાર — એવા ગાંધી૦
એનો મોંઘો આદેશ લોકો ઝીલતા રે,
બોલી ભારતનો જય જયકાર — એવા ગાંધી૦

ફુલચંદ શાહ

૨૫

યુગદેવ

હો યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ :
કંઈ ઉઘાડી તેં અમ આંખડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
કંઈ ખિલાવી તેં ઉર પાંખડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.

માત મુક્તિના મંત્ર મધુરા,
શીખવ્યા વગાડી વાંસળી, હો !
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
વધાવું ભરી ફૂલ છાબડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
મોહજાળ તિમિર મહીં એ,
ભૂલ્યાં હતાં સૌ વાટડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
અંધાર વિદારતો ચાંદલીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
દુઃખે ડૂબેલાં બન્ધુ અને એ,
દુઃખે ડૂબી'તી ગાવડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
તારી તેં અમ નાવડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
શાન્તિ નીતિના પાઠ ભણાવી,
વરસાવી સુખ વાદળીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.
વધાવું ભરી ફૂલ છાબડીઓ,
યુગદેવ ! પૂજું પાવડીઓ.

મૂળજીભાઈ પી. શાહ

૨૬

ગાંધી તું

ગાંધી તું આજ હિંદકી એક શાન બન ગયા !
સારી મનુષ્ય જાતિકા અભિમાન બન ગયા !
— ગાંધી૦

તું સત્ય, અહિંસા, દયા, નિસ્વાર્થ ત્યાગસે,
ઇસ આજ મૃત્યુ લોકમેં, ભગવાન બન ગયા
— ગાંધી૦

તેરા પ્રભાવ સાદગી હસ્તિકો દેખકર,
દુશ્મન ભી એજબાં હો કે હયરાન બન ગયા
— ગાંધી૦

તું દોસ્ત હો હર કોમકા હર દિલ અઝીઝ હયુ,
સારી જહાં આજ તેરા કદરદાન બન ગયા
— ગાંધી૦

તેરી નસીહતોંમેં વહ જાદુકા અસર હૈ,
જીસકો લગી હવા તેરી ઇન્સાન બન ગયા
— ગાંધી૦

ધિક્કાર હૈ માધવ હમેં તેતીસ કોટિકો,
તુજસા ફકીર જેલકા મહેમાન બન ગયા.
— ગાંધી૦

માધવ

૨૭

આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો

પુનિત સંતોનાં વૃન્દ (૨)
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.
મૈયા ભારતી સોહંત (૨)
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.

કુંજે વસંત કંઈક ગુંજે નવ પ્રેરણા,
કોકિલા સુકંઠે ટહુકંત!
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.

હૈડે રસચેતના જગાવે સ્નેહજ્યોત શી,
પિંડે બ્રહ્માંડ પ્રગટંત!
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.

અન્તર મહીં ભક્તિ જગન્નાથ જન્મભૂમિની,
ઝગમગ કો ઓજસે લસંત!
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.

શોભન જગમોહને બતાવી જીવન-માધુરી,
હિંદી નવ કોડે હસંત!
આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો.

મંજુલાલ મજમુદાર

૨૮

ગાંધી મસાલો

અસુખ જીવમાં વાધ્યું ઘણું ને,
રોગે તે દેશને ઘેરીઓ રે;
દેશ દેશના બહુ વૈદો જ તેડીયા,
તેમ તેમ રોગ બહુ વાધીઓરે —અસુખ૦
પીડા તે પારખી ગાંધીજી ધાયા,
મરી મસાલો આપીઓ રે;
જેમ જેમ આપીઓ તેમ તેમ માગીઓ,
આખો હિંદ તો જાગીઓરે —અસુખ૦
રાનીપરજમાં ગાંધી મસાલો,
ઘણા જનોએ ચાખીઓ રે;
ચાખીઓ ચાખીઓ એટલો ચાખીઓ,
આખા ડીલ પર નાખીઓ રે —અસુખ૦
તેજાનો ઘણો ગુણકારી એ તો,
રોગીના રોગને હાંકીઓ રે;
નીરોગી થઈને સબળા રે બનીઆ,
પગમાં જોર નવું આવીઉં રે —અસુખ૦
સર્વે ભાઈઓ ગાંધી મસાલો
ગજવે ઘાલી રાખજો રે;
શાકમાં નાખજો પાકમાં નાખજો,
એમ ને એમ તમે ફાકજો રે —અસુખ૦

ઉકાભાઈ ચોધરી

૨૯

ભીલોનું ગાંધીગીત

(ભીલોડી ગીતનો ઢાળ)

ગાંધીનાં ગીતાં ગાઓ, ઓ ભીલભાઈ,
ગાંધીનાં ગીતાં ગાઓ.
ગાંધીનાં મનખા[1] થાઓ, ઓ ભીલભાઈ,
ગાંધીનાં મનખાં થાઓ.
અલક[2]મલકનો માનીતો ગાંધી,
મનખાં જેવો પણ દેવ!
હરગ[3] સોડી[4] આપું[5] દુઃખીયાંને કાજે,
આઈઓ[6] ધરમનો દેવ —ગાંધીનાં૰
દુઃખીયાંનાં દુઃખ દેખી કકળી ઉઠે,
એનાં કાળજડાંની કળી;
ભૂખાંની ભૂખ એને ભરખી જતી,
એણે કાયા નાખી દળી — ગાંધીનાં૰
ઉંચાનીચાના એને ચાળા ગમે નહિ,
નાગા ઉઘાડાને કાજ;
ભીલોને ભાળી લંગોટી વાળી
એણે એવો ગરીબ નવાજ — ગાંધીનાં૰
ધરમ હાચ, ને બહાદરીની,
નવલી[7] ઝંડી રોપી;

---

૧. માણસો ૨. દુનિયા ૩. સ્વર્ગ ૪. છોડી ૫. આપણ ૬. આવ્યો ૭. અવનવી.

વેહવારા વળી જોરજુલમથી,
બચાવે ગાંધી ટોપી — ગાંધીનાં૦
જીવ મારો નથી, ચોરી કરો નથી,
ગાંધીવાળા[૮] જો થાઓ;
ઉરો[૯] ખાઓ નથી, ભાંગ[૧૦]પીવો નથી,
ધ્હાડી[૧૧]રમવા ન જાઓ — ગાંધીનાં૦
ઉંગળવા પડહે ને ધુંગળવા[૧૨]પડહે,
સોરાંને[૧૩]ભણવા ભેજો;
ડગરાં[૧૪]મટીને મનખાં થહો મારે,
દીકરીના દુકડા[૧૫]ન લેજો — ગાંધીનાં૦
બીકણ બલાડાં મટી વનના ઓ વાઘો,
ઝટ દઈ જાગી જાજો;
ડામોર,[૧૬]ભાભોર,[૧૭]નીમામ,[૧૮] હુંગાડા,[૧૯]
હુગળા[૨૦]બહાદર થાજો — ગાંધીનાં૦
ટોપાવાલાને સલામ કેવી ?
જેણે દનિયા બાંધી;
એક બડો બાબો રામ છે સાહેબ,
બીજા ઠકુરને ગાંધી — ગાંધીનાં૦

ઈશ્વરલાલ વૈદ્ય

---

૮. ભીલો ખાદી ટોપીવાળાને ગાંધીવાળાને નામે ઓળખે છે. ૯. દારૂ ૧૦. તમાકુ ૧૧. ધાડ પાડવા ૧૨. નહાવુંધોવું પડશે ૧૩. છોકરાં ૧૪. ઢોર ૧૫. દોકડા ૧૬.૧૭.૧૮.૧૯. કુળોનાં નામ ૨૦. સઘળા

૩૦

ખાદી રંગ લાગ્યો

હું તો કાપડ બજારે ગઈ'તી,
રે ખાદી રંગ લાગ્યો;
પરદેશીનાં પોટલાં દીઠાં,
ને દિલને ડંખ લાગ્યો.
શોધી શોધીને બહેન! હું તો થાકી રે—ખાદી૰
જોયાં વાયલ ને આંખ થઈ રાતી રે—દિલને૰
હું તો ભર્યા બજાર માંહ્ય ઊભી રે—ખાદી૰
કોઈ દીઠો ન દેશનો સપૂત —દિલને૰
મારા દેશમાં કપાસ ફાલ ફાલ્યો રે—ખાદી૰
વેચ્યો વેચ્યો વિદેશમાં તમામ —દિલને૰
મારા ખેડૂતે ખંતે ઉગાડ્યો રે —ખાદી૰
વસ્ત્રહીણાં ફરે છે એનાં બાળ —દિલને૰
મારા વણકરની વાત કોણ જાણે રે—ખાદી૰
પૂરો રોટલો ન પામે એનાં બાળ —દિલને૰
શિર ચોંટ્યું કલંક બહેન કાઢો રે —ખાદી૰
પરદેશીનો મોહ હવે છોડો રે —દિલને૰

જ્યોત્સ્ના શુક્લ

૩૧

કાચા સૂતરનો તાંતણો

અતૂટ એક કાચા સૂતરનો તાંતણો!

હાંરે ઓલી લોઢાની બેડીયું ય તૂટે — અતૂટ૦
હાંરે ઓલી સોનાની સાંકળી વછૂટે — અતૂટ૦
હાંરે ધાર ખાંડાની તેય થાય ખાંડી — અતૂટ૦
હાંરે હાર માને હજાર તોપ ગાંડી — અતૂટ૦
હાંરે દુર્બળિયાં શું બળિયાંને બાંધે — અતૂટ૦
હાંરે શામળાં શું ઉજળિયાંને સાંધે — અતૂટ૦
હાંરે અંધ સાથે આંખાળાંને બાંધે — અતૂટ૦
હાંરે પંગુ સાથે પાંગાળાંને સાંધે — અતૂટ૦
હાંરે રંક સાથે તે રાજવી બાંધે — અતૂટ૦
હાંરે રામ સાથે તે માનવીને સાંધે — અતૂટ૦
હાંરે કાંતો કાંતો ને બહેન પૂરી પ્રતે — અતૂટ૦
હાંરે કાંતો કાંતો ને ભાઈ એક ચિત્તે — અતૂટ૦
હાંરે ઘરો ઘરમાં એ પ્રેમને પધારો — અતૂટ૦
હાંરે મારી ભારતીના ભારને ઉતારો — અતૂટ૦
હાંરે રૂડા રેંટિયા અખૂટ બાપ દેજો — અતૂટ૦
હાંરે બાપુ ગાંધીજીની જિંદગીનો રહેજો — અતૂટ૦

જુગતરામ દવે

૩૨
પીશો મા

તમે પીશો મા, પીશો મા, પીશો મા,
દારવો પીશો મા!

તમે ભડ ભડ ભડ બાળનારો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે પીઓ તો ગોરસ પીજો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે ભડ ભડ ડીલ બાળનારો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે પીઓ તો પ્રેમરસ પીજો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે ભડ ભડ દિલ બાળનારો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે પીઓ તો આમરસ પીજો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે ભડ ભડ ધન બાળનારો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે પીઓ તો રામરસ પીજો,
કે દારવો પીશો મા!

તમે ભડ ભડ પુણ્ય બાળનારો,
કે દારવો પીશો મા!

જુગતરામ દવે

૩૩

માથે કાંતવાનું દેવું

માથે કાંતવાનું દેવું,
જો જો ભૂલમાં નહિ જાય.
એનું વ્યાજ ઘોડા જેવું,
જો જો પાછળ નહિ પહોંચાય.
આજ વિતાડી જો આળસમાં,
કાલ ઢાંકવાં થાશે વસમાં;
આગ લાગે ત્યારે, જ્યારે આગ લાગે ત્યારે,
જો જો કૂવો નહિ ખોદાય — માથે૦
ગરીબનું છે પૂજન માંડ્યું,
અક્ષત કુંકુમ પાર ઉતાર્યું;
દરિદ્રનારાયણનું, અંતે દરિદ્રનારાયણનું,
જો જો નૈવેદ નહિ વિસરાય — માથે૦
રંક સુખી ત્યાં રાજા સુખી છે,
રંક દુઃખી ત્યાં રાજા દુઃખી છે;
રંકનો પડછાયો, રાજા, રંકનો પડછાયો,
જો જો કાયમનો એ ન્યાય — માથે૦

પ્રીતમલાલ મજમુદાર

૩૪

જય જય ગરવી ગુજરાત!

જય જય ગરવી ગુજરાત!
જય જય ગરવી ગુજરાત!
દીપે અરુણું પરભાત;
ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળળ કસુંબી,
પ્રેમ શૌર્ય અંકીત;
તું ભણવ ભણવ નિજ સંતતિ સૌને,
પ્રેમભક્તિની રીત;
ઊંચી તુજ સુન્દર જાત!
જય જય ગરવી ગુજરાત!

ઉત્તરમાં અંબા માત,
પૂરવમાં કાળી માત;
છે દક્ષિણ દિશમાં કરંત રક્ષા,
કુંતેશ્વર મહાદેવ,
ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ,
પશ્ચિમ કેરા દેવ;
છે સહાયમાં સાક્ષાત,
જય જય ગરવી ગુજરાત!

નદી તાપી નર્મદા જોય,
મહી ને બીજી પણ જોય,
વળી જોય સુભટના જુદ્ધરમણને,
રત્નાગર સાગર;
પર્વત ઉપરથી વીર પૂર્વજો,
દે આશિષ જયકર;
સંપે સોહે સહુ જાત!
જય જય ગરવી ગુજરાત!

તે અણહિલવાડના રંગ,
તે સિદ્ધરાજ જયસંગ,
તે રંગ થકી પણ અધિક સરસ રંગ,
થશે સત્વરે માત;
શુભ શકુન દિસે મધ્યાહ્ન શોભશે,
વીતી ગઈ છે રાત;
જન ઘૂમે નર્મદા સાથ!
જય જય ગરવી ગુજરાત!

વીર નર્મદ

ગુર્જરીની ગૃહકુંજે

ગુર્જરીની ગૃહકુંજે!
અમારું જીવન ગુંજે ગુંજે — ગુર્જરી૦

આંખ અમારી ખુલી અહીં પહેલી,
પગલી ભરી અહીં પહેલી;
અહીં અમારા યૌવન કેરી,
વાદળીઓ વરસેલી — ગુર્જરી૦

અહીં શિયાળે તાપ્યા સગડી,
કોકિલ સુણી વસંતે;
અષાઢનાં ઘનગર્જન ઝીલ્યાં,
રણઝણતા ઉર તંતે — ગુર્જરી૦

અમે ભમ્યા અહીંના ખેતરમાં,
ડુંગરમાં કોતરમાં;
નદીઓમાં નાહ્યા આળોટ્યા,
કુદરત પાનેતરમાં — ગુર્જરી૦

અહીં અમારાં તનધન અર્પ્યાં,
પૌરુષનિધિ સૌ ખર્ચ્યાં,
વિશ્વવાડીને સુફલિત કરવા,
નસ નસથી રસ અર્ચ્યાં — ગુર્જરી૦

અહીં અમે રોયા કલ્લોલ્યા,
અહીં ઊઠ્યા પછડાયા;
જીવનજંગે જગત ભમ્યા પણ,
વિસરી નહિ ગૃહમાયા — ગુર્જરી૦

સુન્દરમ્

૩૬

અમે ડરતા નથી

અમે ડરતા નથી હવે કોઈથી રે,
સદા ભજીએ ભલા ભગવાન — અમે૦
બીક રાખે મનુષ્યો બાયલા રે,
અમે બહાદુર ને બળવાન — અમે૦
બીક રાખે હરામી આળસુ રે,
હાથપગમાં અમારું તાન — અમે૦
માર ખાશું અમે નહિ કોઈનો રે,
નહિ વેઠી લેશું અપમાન — અમે૦
છેતરાશું નહિ અમે કોઈથી રે,
રૂડી વિદ્યાથી આવશે ભાન — અમે૦
બાપુ ગાંધીના બોલ અમે પાળશું રે,
નથી રહેવું હવે હેવાન — અમે૦

ફુલચંદ શાહ

૩૭

કૂચગીત

આઓ પ્યારે ભાઈઓ, આઓ ક્રાંતિકારીઓ,
આઓ શીઘ્ર માતૃભૂકી બંધમુક્તિ કે લિયે.
નહીં ડરેંગે અબ કિસીસે આયે ઘોર આપદા,
ધર્મયુદ્ધ કરનેવાલે હમ તો નિડર હૈં સદા–આઓ૦
બોલો સકલ ભારતીય મંત્ર વન્દે માતરમ્,
બોલો એક સાથ મિલકે જય સ્વતંત્ર ભારતમ્–
આઓ૦

૩૮

જનની ભારત

જનની ભારત આજ હમકો,
મધુર બીના સુના રહી હૈ.
સ્વતંત્રતાકા રાગ ગાકર,
માનો અમૃત પીલા રહી હૈ.
સેંકડો વર્ષોંસે હમ થે,
ભાગ્યહી કે ફેરમેં;
ઉસકી નિર્ભરતા છુડાકર,
સ્વાવલંબન સીખા રહી હૈ.
યા નિરાશા કા ભયાનક,
ભૂત જો હમ પર ચઢા;
રાષ્ટ્ર કે સંગીત બલસે
શીઘ્ર ઉસકો ભગા રહી હૈ
ફિર ભલા મૈં દીનતા કે,
શબ્દ કૈસે કહ સકું;
જબકી માતા મીઠે સ્વરસે,
શક્તિમંત્ર પઢા રહી હૈ

સત્યદેવ

જય જન્મભૂમિ

જય જન્મભૂમિ જનની ભારત,
માત મંગલકારિણી;
છબિ રમ્ય હૃદય વિષે વિરાજે,
જય ભુવનમનમોહિની.

*　　*　　*

અમ હૃદય તું મા, પ્રાણ તું મા,
સર્વ તું મા તું હી તું;
તુજ ચરણમાં નૈવેદ્ય હો મા,
જીવનનું, સર્વસ્વનું.

*　　*　　*

પરચક્ર તૂટે, તિમિર ખૂટે,
અરુણની પગલી પડે;
જયઘંટ બાજે, ભવ્ય આજે,
જીવનની ભરતી ચડે!
હો ધન્ય મૈયા! ધન્ય ભારત!
ધન્ય ભારત વાસી હો!
જયગીત ગાઓ માત કેરાં
ત્રીસ કોટિ કંઠ હો!
સ્વાધીન હો! સંપૂર્ણ હો!
આલમ તણું મા નૂર હો!
અમ જીવનનું મા એક અવિચળ,
સ્વપ્ન સરસ મધુર હો!

ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

૪૦

માડીની ધૂળ

હોય ભલે મોટી મોટી મહોલાતો શોભાવાળી,
જે ઝૂંપડીએ જન્મ લીધો લાગે મુજને રઢિયાળી.
ગોરી ગુમાનભરી માતાઓ જગમાં સંપતશાળી,
દીન ભલી મારી માડીની ગોદ મને હૂંફાળી.
શી સોહે રાજાની વાડી લીલી કુંજોવાળી,
મીઠી મુજને ઘરઆંગણના લીમડિયાની ડાળી.
ઝગઝગતા વીજળીના દીવે રોજ ખપે દીવાળી,
તેલ પૂર્યાં માના દીવડિયાની શોભા નિહાળી.
માઈલ મિનિટે ઉડતી સહુને ભાવે ભૂંડણ ગાડી,
હૈયું હરખે નીરખી વ્હેલડી ઘમઘમ ઘુઘરમાળી.
ફક્કડ ફુટડી ફુંકે ઉડતી સોંઘી મીલની સાડી,
મને ખપે માડી જાયાની ખાદી સાદી જાડી.
હો જગ કહેતું આખું મુજને અણસુધરેલ અનાડી,
વહાલી તારી ધૂળ મને પવિતર હો જુગ જુગ માડી.

કલ્યાણજી મહેતા

શૂરવીર આવજો

શૂરવીર આવજો રે હો રણુગાં;
ઉત્સાહ ચેતન ભરજો તનમાં — શૂરવીર૦
ગાજ ગાજ કૂદજો રે હો કોડે;
બલિદાન દેજો જાતના જોરે — શૂરવીર૦
કરજો કેસરીઆં રે હરખે,
પ્રભુ છે પોતે ઊભા પડખે — શૂરવીર૦
કાયર ભાગજો રે હો વનમાં,
ભય જો લાગે મોતનો મનમાં — શૂરવીર૦
અવસર આવ્યો રે હો તરવા,
નિશ્ચય કરજો જીતવા કે મરવા — શૂરવીર૦
ઝંડો સતનો રે ફરકાવો,
શાંતિ પાળો સ્વરાજ ઘેર લાવો — શૂરવીર૦
ડંકો વાગ્યો રે હો વહાલા,
સુવટ ધાજો રણ મતવાળા — શૂરવીર૦

જીવણસિંહ ગામીત

૪૨

સમશેર સારી ખલ્કની

સમશેર સારી ખલ્કની,
    અમને નહીં તાબે કરે!
અમ આત્મ છે પ્રભુ તેજ તે
    નહીં તુચ્છ શસ્ત્રે ગાભરે! — સમશેર૦
મહાયજ્ઞ છે અમ આદર્યો,
    પૂરો કરીશું હામથી;
વિઘ્નો કદી આવી નડે તો,
    હોમીશું અમ જાતને — સમશેર૦
લાંછન ગુલામી શીર લઈ,
    પાળ્યા પશુસમ જગ ફર્યાં;
આંખો અમારી છે ખુલી,
    બસ ધોઈશું અમ પાપને — સમશેર૦
પરતેજથી 'નહીં' ભડકશું,
    પણ તેજ અમ જગ દાખશું;
જોશે બધી આલમ હવે,
    અમ હિન્દની તાકાતને — સમશેર૦

ડૉ. ચંદુલાલ દેસાઈ

૪૩

જય જય બોલો હિંદુસ્તાન

હર હર મહાદેવ પુકારો,
અલ્લાહો અકબર રહેમાન;
હિંદુ-મુસલ્મીન એક થઈ ને,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
આ ભૂમિ આપણી દેશ આપણો,
એ પર જાન કરો કુરબાન;
ત્રીશ કોટિ ભારતના તનુજો,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.

એક કુટુંબી ભાઈ આપણે,
માતા ભારતનાં સંતાન;
હિંદુ પારસી મુસલમાન સૌ,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
મંદિર ને મસ્જીદ બંને છે,
ઈશ્વર કેરાં ઊંચાં ધામ;
ભાઈ ભાઈમાં ભેદ ન હોયે,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
દૈવી યુદ્ધે શાંત સૈનિકો
સ્થુલ બળનું હરવા અભિમાન;
સ્વાર્પણ કેરાં શસ્ત્ર સજીને,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
વિજયમાળ લઈ સ્વર્ગસુંદરી,
તત્પર છે કરવા સન્માન;
માતૃ વેદીમાં પ્રાણ અર્પીને,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
પુનઃ આપણી ભારત માતા,
જગમાં પામે ઊંચું સ્થાન;
વિશ્વ સકળની ધર્મ માતા એ,
જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.

ચંદુલાલ નં. દેસાઈ

૪૪

યજ્ઞ અમે માંડયો

યજ્ઞ અમે માંડયો રે તનમનની શુદ્ધિ કરવા;
ખાદીને રેંટિયા ઘરમાં વસાવ્યાં,
દુઃખોના દરિયા તરવા. —યજ્ઞ૦
દારૂતાડીને દફનાવી દીધાં,
કોઠીમાં જાર રૂડી ભરવા. —યજ્ઞ૦
ખોટાં ઘરેણાં ખાડામાં ફેંકયાં,
ચેપી રોગોથી ઉગરવા. —યજ્ઞ૦
સાદા જીવનની લીધી પ્રતિજ્ઞા
સંતને પંથે પળવા: —યજ્ઞ૦

ફુલચંદ શાહ

૪૫

યુવકનું ગીત

અનીને વીર આવ્યાં જગે ચાલું હું,
મરવું કાં જીવું હું એજ જ હૈય વિચાર —અનીને૦
મેદાનમાંય એક દુમાં આવી જયારા,
જોર દરશ હોય તો દેખાડ આમાં —અનીને૦
વ્યસન મૂળથી જ. ખોદી દાટું હું,
ખોટા ખોટા રિવાજ તાંગાડી કાઢું હું —અનીને૦
જુગમાંય ચાંદ જે હું કદી નીગે છે, —અનીને૦
તેહેંજ આવ્યાં ચળકી ફેકું હું.
દુ:ખ ભલે ચેને સામી છાતીએ, —અનીને૦
માર ઘણી ખુશાથી વેઠી જ લહું
જાતિ માટે જીવ બી દાહું ખુશાથી, —અનીને૦
દુનિયામાંય ડંકો વાજાડી જાહું

જીવણસિંહ ગાગીત

૪૬

માડીની ઝૂંપડી

દુઃખિયાનો વિસામોરે માડી તારી ઝૂંપડી;
રણવગડાનો છાંયો રે આંધળિયાંની લાકડી
કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી નિર્ઝરિયાં
અમલ કમલ દલ પર પંખીડાં બ્રહ્મ
રઢિયાળી એ વાડી રે સોહવતી જે
આજે ખાવા ધાતી રે નિર્જન ર

ધર્મ કર્મ રસ કસ લૂંટાયાં ઘર
છતી સંતતિ સત્ત્વ લૂંટાયું ખે
લૂંટાતી ઓ માડી રે ખાલી

ધન સંચી ખેતર સૂકવિયાં દવ પ્રેર્યો ચોપાસ,
રાતી વિભુની આંખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ,
તેને સોડે રહાતી રે માડી તારી ઝૂંપડી;
પોષણિયાં શી પાતીરે આછી જાડી રાબડી.

દુઃખિયાંનો૦

વન વીંટયાં સિંચાણે સઘળાં અવશ પડયાં તુજ બાળ,
કામ કર્યાંને હડધૂત કરીને રણ વગડે દે માર,
અંકે લેવા ધાતીરે તેને માતા રાંકડી;
શાળી છાંયે છાતી રે માડી તારી ઝૂંપડી.

દુઃખિયાંનો૦

કણ કણ કાજે વનવન વીંઝે તુજ બાલુડાં પાંખ,
પણ સુખદુઃખનાં લ્હાણ લેવા ઠરતી તુજ પર આંખ,
અંતે તું સંઘરતી હે માતા મ્હારી દૂબળી;
પ્રભુનો પંથ દાખવતીરે માડી તારી ઝૂંપડી.

દુઃખિયાંનો૦

તું જ જીવન અમ તું સર્વસ્વ, તું જ સુધાનો સાર,
મૂર્તિમતી વત્સલતા દેવી તું સુરલોકનું દ્વાર;
નંદનવનશી વ્હાલીરે અમને તારી ઝૂંપડી;
જન્મભૂમિ વ્રત પાળી રે શણગારીશું ઝૂંપડી.

દુઃખિયાંનો૦

જીવાભાઈ પટેલ

૪૭

ઝંડાને

ફરક ફરક જયવન્ત !

ઝંડા ! અજર અમર બળવંત

તવ શુભ્ર નામે તિમિર વિરામે,

જાગે સુપ્ત દિગન્ત !

ઝંડા અજર અમર બળવંત !

આરતી તવ રવિ શશી ઉતારે,

સપ્ત સિન્ધુ તવ પાય પખાળે,

સાઠ કોટિ ભુજ વિરાટ તારે,

હિમગિરિ તવ દૃઢ દંડ ! —ઝંડા૦

સૌમ્ય પ્રતાપી તારી કાન્તિ,
દેખી ઊડતી જગની ભ્રાન્તિ,
છાયામાં તવ ભભૂકે ક્રાન્તિ,
વિપ્લવ ઝાળ જ્વલન્ત! —ઝંડા૦

ત્રિરંગી તારી છાયા ઘેરી,
ગાજે તેમાં ત્રિકાળ–ભેરી,
વિશ્વવિજેતા! ક્યાં તુજ વૈરી?
જગ તુજ હૃદય વસન્ત! —ઝંડા૦

ચક્ર ભવ્ય એ તવ ઉરપ્રાન્તે,
જગ નૂતન સર્જે એકાન્તે,
ખંડ ખંડ તંતુ તવ સાંધે,
ઊડ ઊડ તાત! દિગન્ત! —ઝંડા૦

રાખી અણુનમ તુજને ગર્વે,
ચૂમી પાય તવ ખર્વ નિખર્વે,
ધપીએ આગળ સાથે સર્વે,
દાખવી શૌર્ય અનંત! —ઝંડા૦

ભાલે તવ અમ શોણિત ચંદન,
તોડ્યાં ફોડ્યાં પુરાણ બંધન!
વિશ્વવિજેતા! તુજને વંદન,
તું અમ રાષ્ટ્ર અખંડ! —ઝંડા૦

સ્નેહરશ્મી

૪૭

ઝંડાને

ફરક ફરક જયવન્ત !
ઝંડા ! અજર અમર બળવંત
તવ શુભ્ર નામે તિમિર વિરામે,
જાગે સુપ્ત દિગન્ત !
ઝંડા અજર અમર બળવંત !
આરતી તવ રવિ શશી ઉતારે,
સપ્ત સિન્ધુ તવ પાય પખાળે,
સાઠ કોટિ ભુજ વિરાટ તારે,
હિમગિરિ તવ દઢ દંડ ! —ઝંડા૦

સૌમ્ય પ્રતાપી તારી કાન્તિ,
દેખી ઊડતી જગની ભ્રાન્તિ,
છાયામાં તવ ભભૂકે ક્રાન્તિ,
વિપ્લવ ઝાળ જ્વલન્ત! —ઝંડા૦

ત્રિરંગી તારી છાયા ઘેરી,
ગાજે તેમાં ત્રિકાળ–ભેરી,
વિશ્વવિજેતા! ક્યાં તુજ વૈરી?
જગ તુજ હૃદય વસન્ત! —ઝંડા૦

ચક્ર ભવ્ય એ તવ ઉરપ્રાન્તે,
જગ નૂતન સર્જે એકાન્તે,
ખંડ ખંડ તંતુ તવ સાંધે,
ઊડ ઊડ તાત! દિગન્ત! —ઝંડા૦

રાખી અણનમ તુજને ગર્વે,
ચૂમી પાય તવ ખર્વ નિખર્વે,
ધપીએ આગળ સાથે સર્વે,
દાખવી શૌર્ય અનંત! —ઝંડા૦

ભાસે તવ અમ શોણિત ચંદન,
તોડ્યાં ફોડ્યાં પુરાણું બંધન!
વિશ્વવિજેતા! તુજને વંદન,
તું અમ રાષ્ટ્ર અખંડ! —ઝંડા૦

સ્નેહરશ્મી.

ઝંડાનો જયકાર

ઝંડાનો જયકાર, અમારા ઝંડાનો જયકાર!
તિરંગા ઝંડાનો જયકાર!
ભારતી ઝંડાનો જયકાર!
કેસરવરણો સફેદ લીલો, મનમોહન બલિહાર
—અમારા૦

ત્રીસ કોટિ દિલનો દિલરંગી,
જીવન ને મૃત્યુનો સંગી,
ભારતનો એ ભવ્ય તિરંગી,
સદા ઊંચે ઊડનારં. —અમારા૦

હસતો રમતો થનથનગનતો,
ચક્ર સુદર્શન હૃદયે ધરતો,
સર્વોદય સંદેશ નીતરતો,
મધુર રાગ ગાનાર. —અમારા૦

વજ્જર હૈયું વજ્જર કાયા,
વજ્જર મુઠ્ઠિમાં પ્જરાયા,
એક પૂંઠે કંઈ અનેક ધાયા,
સૂતા રણ મોઝાર. —અમારા૦

કેસરીઆં તવ ચરણે ધરશું,
કુરબાનીનાં સત્ર ઉજવશું,
સ્વરાજ્ય સ્વપ્નું સિદ્ધ કરીશું,
ધન્ય ધન્ય અવતાર. —અમારા૦

ચિમનલાલ આ. ભટ્ટ

રાષ્ટ્રીય પતાકા

રાષ્ટ્ર–ગગનકી દિવ્ય જ્યોતિ
　　　　રાષ્ટ્રીય પતાકા નમો! નમો!
ભારત–જનની કે ગૌરવકી
　　　　અવિચલ શાખા નમો! નમો
કરમેં લેકર ઈસે સૂરમા[1]
　　　　કોટિ કોટિ ભારત સંતાન,
હઁસતે હઁસતે માતૃભૂમિ કે
　　　　ચરણો પર હોંગે બલિદાન.
હો ઘોષિત નિર્ભીક વિશ્વમેં
　　　　તરલ તિરંગા નવલ નિશાન,
વીર–હૃદય ખિલ ઉઠે,
　　　　માર લેં ભારતીય ક્ષણમેં મૈદાન.
હો નસનસમેં વ્યાપ્ત ચરિત
　　　　સૂરમા શિખીકા નમો! નમો!
　　　　　　રાષ્ટ્ર–ગગનકી દિવ્ય જ્યોતિ૦

---

૧. બહાદુર

નવયુવકો! સ્વાતંત્ર્ય–સમરમેં
નવજીવન સંચાર કરો,
શસ્ત્ર અહિંસાસે દલકર
દાસતા–દુર્ગકો ચૂર કરો.
શાન્તિ–ક્રાંતિ–યુગમેં હે વીરો!
જીવન–સુમન નિસાર કરો.
ઊંચે સ્વરસે એકસાથ
જનનીકી જય જયકાર કરો.
શક્તિ દેખકર શત્રુ શિબિરમેં
મચે સનાકા નમો! નમો!
રાષ્ટ્ર–ગગનકી દિવ્ય જ્યોતિ૦
ઉચ્ચ હિમાલયકી ચોટી પર
જાકર ઈસે ઉડાયેંગે,
વિશ્વવિજયીની રાષ્ટ્રપતાકાકા
ગૌરવ ફહરાયેંગે.
સમરાંગણમેં લાલ લાડલેં
લાખોં બલિબલિ જાયેંગે.
સબસે ઊંચા રહે, ન ઈસકો
નીચે કભી ઝુકાયેંગે.
ગૂંજે સ્વર સંસાર–સિંધુમેં
સ્વતંત્રતાકા નમો! નમો!
રાષ્ટ્ર–ગગનકી દિવ્ય જ્યોતિ૦
અજ્ઞાત

૫૦

સ્વરાજયનો સંત્રી

ત્હારે ક્યારે કૈંક દુલારે દિલનાં શોણિત પાયાં,
પુત્ર વિજોગી માતાઓનાં નયન ઝરણ ઠલવાયાં;

ઝંડા અજર અમર થાજે!
વધ વધ આકાશે જાજે!

ત્હારે મસ્તક મંડાઈ નથી ગરુડ તણી મગરૂરી,
ત્હારે ભાલ નથી આલેખ્યાં સમશિર ખંજર છુરી;

ઝંડા દીન કબૂતર શો!
ઉરે તુજ રેંટિયો રમતો!

જગ આખા પર આણ ગજવતી ત્રિશુલવર્તી જલરાણી,
મહારાજ્યોના મદ પ્રબોધતી નથી તુજ ગર્વ નિશાની;

ઝંડા! ગભરુ સંતોષી!
વસે તુજ હૈયામાં ડોશી!

નહિ કિનખાબ મખમલ મશરૂ કેરી ત્હારી પતાકા,
નહિ જરિયાની હીરભરતના ભપકા તુજ પર ટાંક્યા:

ઝંડા ભૂખરવો તોયે,
કોટિ દિલ તું પર મોહે!

પરભક્ષી ભૂદલ નાદલના નથી તુજ ધ્વજ ફરફડાટા,
વન રમતાં નિર્મળ મૃગલાં પર નથી નથી શેર-હુંકારા;

ઝંડા! ઊડજે લહેરાતો,
વ્હાલના વિંઝણલા વાતો!

સપ્ત સિંધુની અંજલી વહેતો સમિરણ તુજને ભેટે,
ખંડ ખંડની આશિષ છોળો ઉદધી તરંગો છાંટે;

ઝંડા! થાકેલા જગનો,
દિસે છે તું આશા દિવડો!

નીલ ગગનથી હાથ ઝુલાવી વિશ્વ નિમંત્રણ દેતો,
પીડિત જનની બાંધવતાના શુભ સંદેશા કહેતો;

ઝંડા! કરજે જગ તેડાં,
પ્રજા સઘળીના અહીં મેળા!

માથું મેલો સાચવવા સાચી ટેકને રે,
સાચી ટેકને રે, સાચી ટેકને રે—માથું૦

*   *   *

મેરે વતનકી જય! પ્યારે ભારતકી જય!
બોલો પૂરણ સ્વરાજ્યની જય જય જય!

*   *   *

ડંકો વાગ્યો લડવૈયા શૂરા જાગજો રે!
શૂરા જાગજો રે, કાયર ભાગજો રે—ડંકો૦

*   *   *

હિંમત રાખી દારૂ ને તાડી છોડજો રે!
દારૂ છોડજો રે, તાડી છોડજો રે!
હિંમત રાખી,
હાં હાં રે હિંમત રાખી,
હાં હાં રે હિંમત રાખી,
દારૂ ને તાડી છોડજો રે!

*   *   *

કાપડ પરદેશી હરામ, વસ્તુ વિદેશી હરામ,
ગુલામીને અમારા રામ રામ રામ!

*   *   *

સોનું સોંઘું પ્રતિજ્ઞા મોંઘી ખૂબ છે રે!
મોંઘી ખૂબ છે રે, મોંઘી ખૂબ છે રે—સોનું૦

*   *   *

શૂરા જીતે સંગ્રામ માથાં મેલી!
માથું આપે, નાક ન આપે,
એ શૂરાનાં કામ—માથાં૦

* * *

સહુ ચલો જીતવા જંગ બ્યૂગલો વાગે!
યાહોમ કરીને પડો ફતેહ છે આગે!

* * *

મારા બાપુનો સંઘ,
મારા બાપુનો સંઘ;
ચાલ્યો સ્વરાજ ઘેર લાવવા;
અમે માંડ્યો છે જંગ,
અમે માંડ્યો છે જંગ;
શાંતિના રણરંગ માણવા.

* * *

હાંરે ધૂન લાગી સ્વરાજ્ય ધૂન લાગી;
હાંરે મને મુક્તિની ઝંખના લાગી—સ્વરાજ્ય૦

* * *

એવા શૂરા-જીતે સંગ્રામ — ભારત કુળદીવા
જેણે ભીડી છે હૈયે હામ — ભારત કુળદીવા
એણે કીધાં છે અમ્મર-કામ — ભારત કુળદીવા
એની કીરત ગામે ગામ — ભારત કુળદીવા

નીલ ગગનની નીલપ પીતી ઉન્નત તુજ આંખલડી,
અરુણ તણે કેશરીએ અંજન બીજી મીટ મદીલી;

ઝંડા ! શશી દેવે સીંચી,
ત્રિલોચન ! ધવલ આંખ ત્રીજી !

એ ત્રણ આંખ ભરી તેં દીઠા તુજ ગૌરવ રખવાળા,
શ્રીફળના ગોટા સમ ફૂટયાં ફટ ફટ શીશ સુંવાળાં;

ઝંડા શાહિદ રહેજે હો !
અમારા મૂંગા ભોગ તણો !

કુમળાં બાળ કિશોર બુઝર્ગો સહુ તુજ કાજે ધાયાં,
નરનારી નિર્ધન ધનવંતા એ સહુ ભેદ ભુલાયા;

ઝંડા શાહિદ રહેજે હો !
રુધિરના બિન્દુ બિન્દુ તણો !

કો માતાના ખાલી ખોળે આજ બન્યો તું બેટો,
કપાળના કંકુડાં હારી તેને પણ બળ દેતો;

ઝંડા શાહિદ રહેજે હો !
હજારો છાનાં સ્વાર્પણનો !

તુજને ગોદ લઈ સૂનારાં મેં દીઠાં ટાબરિયાં,
ત્હારાં ગીત તણી મસ્તીમાં ભૂખ તરસ વિસરિયાં;

ઝંડા કામણ શાં કરીયાં !
ફિદા થઈ તુજ પાછળ ફરીયાં !

આજ સુધી આમ આણી ભક્તિ જૂઠા ધ્વજ પર ધાયા,
રક્તપિપાસુ રાજભૂખ્યાના નેજા કાજ કપાયા;

ઝંડા ! 'નિગહતલાલીનું,
હતું એ કૂડ–બિરદ જૂનું !

પંથ પંથ ને દેવ દેવની પૂજા ભજી નીરાળી,
એ પૂજન પર શીશ કપાવ્યાં હાય ! કથા એ કાળી;

ઝંડા ! વીત્યા યુગ એવા !
સકળ વંદનનો તું દેવા !

તું સાચું આમ કલ્પતરુવર મુક્તિ ફળ તુજ ડાળે,
ત્હારી શીત સુગંધ નથી કો માનસ સરની પાળે;

ઝંડા જુગ જુગ પાંગરજે !
સુગંધી ભૂતલ પર ભરજે !

રાષ્ટ્રદેવના ઘુમ્મટ ઉપર, ગર્જેરે નાદ ફરૂકે,
સહુ ધર્મોના એ રક્ષકને સંત નૃપાસો–ઝૂકે;

ઝંડા ! આજ ન જે નમશે,
કાલ તુજ ધૂલી શિર ધરશે !

આઠે પહોર ફુંફાડા કરતો જાગૃત રહે ભુજંગી !
સાવધ રહેજે પહેરો દેજે આગે ન રહીએ ઊંઘી;

ઝંડા ! સ્વરાજના સંત્રી !
રહો તુજ ઝાલર રણઝણતી !

ઝવેરચંદ મેઘાણી

૫૧

વન્દે માતરમ્

વન્દે માતરમ્

સુજલામ્ સુફલામ્ મલયજશીતલામ્

શસ્ય શ્યામલામ્ માતરમ્ —વન્દે૦

શુભ્રજ્યોત્સ્ના પુલકિત યામિનીમ્

ફુલ્લકુસુમિત-દ્રુમદલ શોભિનીમ્

સુહાસિનીમ્ સુમધુરભાષિણીમ્

સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્ —વન્દે૦

બંકિમચંદ્ર

રાષ્ટ્રીય ધૂનો

મેરે વતનકી હો !
 પ્યારે ભારકી હો ! જય જય !
મેરી મૈયા કી હો !
 આઝાદીકી હો ! જય જય !

* * *

યુવાનો ઓ હિંદના સૈનિક બનીને ચાલો !
યુવતીઓ ઓ હિંદની કેસરીઆં પહેરી ચાલો !

* * *

આગે કદમ ! આગે કદમ ! આગે કદમ !
યારો ફનાના પંથ પર આગે કદમ !
માતા તણા મુક્તિ કદંબે ઝૂલવા,
આગે કદમ ! આગે કદમ ! આગે કદમ !

* * *

જય જય બોલો ભારતમૈયાનો જયકાર !
જય જય માતૃભૂમિનો બોલો જયકાર !

*

